

Братіков А. О.,

*аспірант кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

*Науковий керівник: **Копилова С. В.,***

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

СВІДОМІСТЬ І КРЕАТИВНІСТЬ ФАХІВЦЯ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ: ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Анотація. Доповідь висвітлює психологічні особливості розвитку творчого потенціалу фахівців у контексті діджиталізації праці крізь призму свідомості як регулятора професійної діяльності. Теоретично поєднано когнітивний, соціокультурний і компетентнісний підходи; ключовими механізмами розглянуто увагу, метакогнітивну рефлексію, саморегуляцію та смислотворення. Показано, як професійні та регуляторні чинники (алгоритмізація процесів, комплаєнс, етичні політики використання ШІ, безпека даних) можуть як обмежувати, так і підтримувати креативність, виконуючи роль "творчих рамок". Окреслено ризики цифрового середовища (інфошум, когнітивна втома, "аутсорсинг мислення") і протипаги (time-boxing, цифрова гігієна, рефлексивні практики). Запропоновано практичні умови розвитку творчого потенціалу: дизайн роботи з простором для експерименту в межах регламентів, тренінги метакогніції та дивергентного мислення, етичні гайдлайни взаємодії з ШІ.

Ключові слова: свідомість фахівця; творчий потенціал; діджиталізація; метакогніція; саморегуляція; професійні та регуляторні чинники; етика ШІ.

Bratikov A. Consciousness and Creativity of Professionals in the Context of Digitalization: Professional-Psychological Mechanisms for Developing Creative Potential

Summary. The presentation examines the psychological features of developing professionals' creative potential in the context of digitalization, viewing consciousness as a regulator of professional activity. It integrates cognitive, sociocultural, and competence-based approaches; key mechanisms include attention, metacognitive reflection, self-regulation, and meaning-making. The analysis shows how professional and regulatory factors (process algorithmization, compliance, ethical policies for AI use, data security) can

both constrain and support creativity by functioning as "creative boundaries." Risks of the digital environment (information noise, cognitive fatigue, outsourcing of thinking) and countermeasures (time-boxing, digital hygiene, reflective practices) are outlined. Practical conditions are proposed: job design with room for experimentation within regulations, training in metacognition and divergent thinking, and ethical guidelines for AI interaction. Brief case vignettes illustrate the points, and directions are indicated for further research in psychodiagnostics and interventions.

Key words: professional consciousness; creative potential; digitalization; metacognition; self-regulation; professional and regulatory factors; AI ethics.

Діджиталізація професійної діяльності вимагає інтегративної теоретико-методологічної рамки, що поєднує діяльнісний і системний підходи до свідомості з когнітивними, соціокультурними та компетентнісними моделями креативності. У такому винягдї креативність розглядається як спосіб організації дії в умовах невизначеності, а свідомість фахівця виконує регулятивну функцію через увагу, метакогніцію, саморегуляцію та смислотворення. Системний вимір підкреслює багаторівневий характер впливів (індивід – команда – організація – регуляторне поле), де "вузькі місця" одного рівня можуть компенсуватися ресурсами іншого [2; 7]. Водночас принцип "оптимальних обмежень" пояснює, як коректно спроектовані регламенти не придушують новизну, а звужують простір рішень до продуктивного коридору, підвищуючи відтворюваність і якість результатів [7; 1, с. 92-94].

Понятійно творчий потенціал тлумачимо як інтегральну готовність до генерування нових і корисних рішень із когнітивними (дивергентність, гнучкість), метакогнітивними (усвідомлення стратегій, самокорекція), мотиваційно-сисловими (внутрішня мотивація, цінність новизни) та емоційно-вольовими (толерантність до невизначеності, наполегливість) компонентами [1, с. 92-93; 8, с. 69-73]. Цифрове робоче середовище – це сукупність платформ, інструментів, правил безпеки/приватності й практик взаємодії; професійні та регуляторні чинники охоплюють стандарти операцій, компласнс, алгоритмічний менеджмент і етичні гайдлайни використання ШІ [4, с. 372-380; 10]. Операціоналізація включає індикатори дивергентного мислення (кількість/оригінальність ідей), гнучкість категорій рішень, метакогнітивну поінформованість (анкети/щоденники мислення), фокус уваги (сталі "глибокі інтервали"), ініціативність і толерантність до невизначеності [9, с. 461-468; 8, с. 75-80].

Свідомісні механізми розвитку творчості в цифровій праці пов'язані насамперед з керуванням увагою й когнітивними ресурсами: фрагментація потоків, нотифікації та багатовіконність підвищують

"витрати перемикання" й стимулюють поверхнєве опрацювання інформації, тоді як безперервні "глибокі інтервали" корелюють з оригінальністю та корисністю ідей [5, с. 109; 12, с. 327-333]. Метакогнітивна рефлексія – планування, моніторинг прогресу, фіксація "застрягань" і гнучка корекція стратегії – підвищує імовірність інсайтів і забезпечує навчання на власному досвіді [3, с. 906-909; 9, с. 468-472]. Саморегуляція та відновлення (стрес-менеджмент, мікропаузи, гігієна сну) стабілізують продуктивність мислення, тоді як смислотворення та професійна ідентичність підсилюють внутрішню мотивацію, зменшують прокрастинацію й підтримують наполегливість у складних етапах творчого пошуку [2; 7].

Професійні та регуляторні чинники виступають модераторами креативності: стандарти та процедури задають межі варіативності, зменшують невизначеність і транзакційні витрати, а за "оптимальної жорсткості" працюють як формалізована постановка задачі, що концентрує пошук рішень у релевантному полі; натомість надмірний контроль знижує автономію та ініціативність [7; 4, с. 382-392]. Алгоритмічний менеджмент забезпечує масштабованість і передбачуваність, але має бути збалансований "вікнами для експерименту", де фахівець легітимно відхиляється від шаблонів для перевірки гіпотез [4, с. 396-402]. Етичні гайдлайни ШІ та політики приватності/безпеки – прозорість, атрибуція внеску людини, "людина-в-контурі", захист даних – визначають межі та умови застосування цифрових інструментів і тим самим опосередковано впливають на глибину інсайтів і якість рішень [10].

Цифрові інструменти створюють суттєві можливості й ризики. Креація з ШІ (ідеація, резюмування, швидке прототипування), колаборативні платформи та аналітика даних прискорюють ітерації й розширюють простір варіантів [11, с. 15-22; 4, с. 372-374]. Водночас існують ризики поверхневого мислення, автоматизаційної упередженості та "аутсорсингу мислення", особливо за умов перевантаження інформацією [12, с. 334-339]. Ефективними противагами стають тайм-боксинг і "тихі години", явні правила нотифікацій, чергування режимів широкого пошуку та критерійного відбору, а також етичні протоколи роботи з моделями із закріпленими етапами людської оцінки [5, с. 109-110; 11, с. 101-110].

Практичні умови та інтервенції розвитку творчого потенціалу доцільно будувати навколо дизайну роботи, метакогнітивних мікропрактик, тренінгів та організаційних політик. На рівні дизайну – календарні "глибокі блоки" без перерв, рамкові брифінги з чіткими критеріями якості, прозорі візуальні борди прогресу та ритм "розширити → звужити" (спершу широка ідеація, далі фокусований відбір) [5, с. 109-110; 7]. На рівні індивіда й команди – рефлексивні журнали, чек-листи

мисленневих стратегій, короткі пост-мортеми, регулярні ретроспективи; у тренінгах – техніки дивергентного мислення (SCAMPER, морфологічні таблиці), розвиток толерантності до невизначеності, навички саморегуляції [8, с. 75-80; 13, с. 41-56; 14, с. 21-44]. На рівні політик – легітимні "вікна експерименту" в межах комплаєнсу, менторинг і парні ревію, прозорі критерії оцінювання креативних внесків, етична рамка застосування ІІІ з визначенням ролей і відповідальності [10].

Таким чином, розвиток творчого потенціалу фахівців у цифровій праці визначається балансом між регламентами та автономією, що модерується свідомісними механізмами – увагою, метакогніцією, саморегуляцією й смислотворенням; оптимально спроектовані "творчі рамки" не обмежують, а організовують креативний пошук, тоді як цілеспрямовані інтервенції (дизайн роботи, метакогнітивні практики, цифрова гігієна) підвищують якість рішень і стійкість до інформаційного перевантаження, забезпечуючи етичну та відповідальну ко-креацію з цифровими інструментами.

Список використаних джерел:

1. Runco M. A., Jaeger G. J. The Standard Definition of Creativity. *Creativity Research Journal*. 2012. Vol. 24, no. 1. P. 92-96. DOI: 10.1080/10400419.2012.650092.
2. Sawyer R. K. *Explaining Creativity: The Science of Human Innovation*. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2012. 368 p.
3. Flavell J. H. Metacognition and Cognitive Monitoring: A New Area of Cognitive-Developmental Inquiry. *American Psychologist*. 1979. Vol. 34, no. 10. P. 906-911.
4. Kellogg K. C., Valentine M. A., Christin A. Algorithms at Work: The New Contested Terrain of Control. *Academy of Management Annals*. 2020. Vol. 14, no. 1. P. 366-410. DOI: 10.5465/annals.2018.0174.
5. Mark G., Gudith D., Klocke U. The Cost of Interrupted Work: More Speed and Stress. In: *CHI '08 Proceedings*. New York: ACM, 2008. P. 107-110. DOI: 10.1145/1357054.1357072.
6. Newport C. *Deep Work: Rules for Focused Success in a Distracted World*. New York: Grand Central Publishing, 2016. 304 p.
7. Amabile T. M. *Creativity in Context*. Boulder, CO: Westview Press, 1996. 317 p.
8. Silvia P. J., Beaty R. E., Nusbaum E. C., Eddington K. M., Levin-Aspenson H. F., Kwapil T. R. Assessing Creativity With Divergent Thinking Tasks: Exploring the Reliability and Validity of New Subjective Scoring Methods. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. 2008. Vol. 2, no. 2. P. 68-85. DOI: 10.1037/1931-3896.2.2.68.

9. Schraw G., Dennison R. S. Assessing Metacognitive Awareness. *Contemporary Educational Psychology*. 1994. Vol. 19, no. 4. P. 460-475.
10. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council (General Data Protection Regulation). *Official Journal of the European Union*. 2016. L119. P. 1-88.
11. Shneiderman B. *Human-Centered AI*. New York: Oxford University Press, 2022. 336 p.
12. Eppler M. J., Mengis J. The Concept of Information Overload: A Review of Literature from Organization Science, Accounting, Marketing, MIS, and Related Disciplines. *The Information Society*. 2004. Vol. 20, no. 5. P. 325-344. DOI: 10.1080/01972240490507974.
13. Eberle B. B. *SCAMPER: Creative Games and Activities for Imagination Development*. Waco, TX: Prufrock Press, 1996. 144 p.
14. Zwicky F. *Discovery, Invention, Research through the Morphological Approach*. Toronto: Macmillan, 1969. 276 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-562-7-7>

Булакаєв Д. В.,

*аспірант кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМИ В КОНТЕКСТІ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ НА ОСОБИСТІСТЬ

Анотація. У тезі досліджено психологічні механізми маніпулятивного впливу реклами на свідомість споживача, її роль у формуванні ціннісних орієнтацій та необхідність етичного регулювання рекламних технологій у сучасному суспільстві.

Ключові слова: реклама, маніпуляція, свідомість споживача, ціннісні орієнтації, соціально-психологічний вплив, комунікативні стратегії, свідомість.

Bulakaev D. Socio-psychological features of advertising in the context of manipulative influence on the individual

Summary. The thesis examines the psychological mechanisms of manipulative influence of advertising on consumer consciousness, its role in shaping value orientations, and the need for ethical regulation of advertising technologies in modern society.